

СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕНТРИ НАДАННЯ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ

УДК 159.9

Гірняк А.Н.

д.психол.н., доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи

Західноукраїнський національний університет

Бабій Л.І.

здобувачка ступеню вищої освіти магістр, спеціальність 053 Психологія

Західноукраїнський національний університет

ФОРМОПРОЯВИ ПСИХІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ПАРАМЕТРИЧНІ ІНВАРІАНТИ

Психологія є однією з наймолодших але найскладніших й найбільш затребуваних наук і сфер професійної діяльності сучасного постіндустріального (інформаційного) суспільства, яка досліджує різноманітні *факти, тенденції* та відносно стійкі *закономірності і закони* розвитку та функціонування психіки. Остання, власне, часто постає основним предметом дослідження психології. При цьому *психіка* (від дав.-гр. ψυχή, «дихання, душа» та лат. суфікс -іс) традиційно інтерпретується як система явищ суб'єктивного внутрішнього світу людини та тварин; буквально, те що притаманне психеї, душевне або те завдяки чому формуються ідеальні образи реальної дійсності [5]. Психіка виконує когнітивну (пізнавальну), регулятивну, мотиваційну та комунікативну функції. Однак формопрояви психічної діяльності до сьогодні не мають достатньо повного теоретичного обґрунтування, котре б базувалося на логічній наступності, системності та методологічній строгості. Тому метою даної публікації є обґрунтування, за принципом кватерності, трьох класичних і четвертого інноваційного формопояву психічної діяльності особистості.

Формопрояви психічної діяльності та їх параметричні інваріанти:

1. Психічні процеси: а) когнітивні (відчуття і сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення та мова); б) емоційно-вольові (воля, емоції та почуття).

2. Психічні стани: а) емоційні (настрої, афекти, хвилювання тощо); б) вольові (рішучість, розгубленість, стриманість, безпорадність, утома, збудженість і т.д.); в) пізнавальні (зосередженість, замисленість, сумнів, упевненість, рефлексія та інші).

3. Психічні властивості: а) характер і темпераментальність; б) потреби та мотиви; в) свідомість – світогляд – самосвідомість; г) здібності, таланти, у т.ч. знання, вміння, норми, цінності.

4. Психічні тенденції: а) адаптованість / дезадаптованість; про- чи асоціальна спрямованість поведінки-діяльності; б) самоповага – самозневага; самовизначення – уникнення вибору; в) конструктивне чи деструктивне самоствердження; внутрішня актуалізація – внутрішня пасивність (сила / слабкість); г) професійна та особистісна самореалізація / деградація; психодуховне зростання / занепад [1, 171; 3].

Під психічними тенденціями розуміємо результуючі вектори психічної активності-діяння, що виявляються як окультурені потяги особи до одних сфер і цінностей та інтуїтивне відторгнення інших. Вони є усталеними особистісними характеристиками (відносно стійкими психічними структурами внутрішнього світу Я), які наявні на всіх етапах розвитку особистості та на всіх рівнях функціонування її самосвідомості [1, 185; 6].

Цікаво, що внаслідок російської агресії 24 лютого 2022 року соціологи та психологи констатують у повнолітніх громадян України докорінну трансформацію психічних тенденцій «альтруїзм – егоїзм», а також «ідеальні цінності – матеріальні вартості», котра відбулася внаслідок ціннісно-сислової кризи та зміни самоідентичності (Self-identity). Під останньою розуміють «єдність і спадкоємність життєдіяльності, цілей, мотивів і смисложиттєвих установок особистості, яка усвідомлює себе суб'єктом діяльності. Це не якась особлива риса чи сукупність рис, якими володіє індивід, а його самість, відрефлексована в термінах власної біографії. Вона виявляється не стільки в поведінці суб'єкта і реакціях на нього інших людей, скільки в його здатності підтримувати і продовжувати якийсь наратив, історію власного «Я», що зберігає свою цілісність, незважаючи на зміну окремих її компонентів» [2]. Зокрема, за результатами дослідження Соціологічної групи «Рейтинг» проведеного 16.05.22 року (вибіркова сукупність 1000 респондентів) понад 90% опитаних згодні з тезою, що не матеріальні вартості, а свобода є однією з головних цінностей для українців. Також прикметним є те, що респонденти висловлюють більше занепокоєння за безпеку своїх близьких та рідних (91%), аніж за свою власну безпеку (63%) [4], виявляючи тим самим чітку тенденцію до альтруїзму.

Отож нами пропонується новітнє бачення формопроявів психічної діяльності, котрі доповнені *психічними тенденціями*, що значно збагачують і розширюють поле психологічного пізнання психіки як надскладного і полікомпонентного феномену. Водночас сутнісний зміст і загальні характеристики дефініції *психічних тенденцій* конкретизуються нами через низку критеріально розмежованих параметричних інваріантів, які презентуються у формі полярних дуальностей. Власне таке тлумачення формопроявів психічної діяльності дає змогу психологу-досліднику зосередити

свою увагу не лише на актуальних, а й потенційних аспектах пізнання і домогтися вищого рівня динамізму й прогностичності наукового пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гірняк Г.С. Психологічне проектування змісту і структури навчально-книжкових комплексів з гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Ялта, 2013. 313 с.
2. Ідентичність (психологія). Вільна енциклопедія *Вікіпедія*. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_\(%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_(%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F))
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. 2-ге вид., допов. К.: Вища школа, 2001. 487 с.
4. Одинадцять загальнонаціональне опитування: Особиста свобода, безпека та питання зброї. Соціологічна група «Рейтинг». 23.05.2022 р. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/odinnadcatyy_obschenacionalnyy_opros_lichnaya_svoboda_bezopasnost_i_voprosy_oruzhiya.html
5. Психіка. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D1%96%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 24.05.2022).
6. Фурман А. В., Гірняк А. Н., Гірняк Г. С. Психодидактика проектування навчально-книжкових комплексів для студентів ВНЗ: монографія. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2012. 328 с.

УДК159.96

Jarmoch Edward
Prof. drhab., Profesor
Uniwersytet Przyrodniczo – Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Nauk Społecznych

ОŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH W POLSCE

Poruszając kwestię sytuacji zagrożenia w aspekcie funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej w Polsce rozważania należy rozpocząć od kilku definicji. Zagrożenie definiuje się m.in. „jako niekorzystne i niebezpieczne dla żywotnych interesów i podstawowych wartości danego podmiotu (jednostkowego lub